

MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 2. ::: Letnik III.

Urejuje

dr. Anton Breznik

Za leto 1910/1911

Vsebina.

Črna lista. (Prof. Fr. Pengov)	25
Misli k Svetemu pismu. (Dr. J. Gnidovec)	31
Prva pot v Sveto mesto. (Dr. Janez Ev. Zorč)	36
Navod za šahovo igro. (A. Ursič) (Dalje)	43
Droblj: Kratka naloga. — Originalna kazen. — Zakaj ima februar tako malo dni. — Razmere med zahtevo in dosegljivostjo. — Davki za Friderika I. — Drevesa — učitelji. — Čudni običaji. — Enorog-nosorog v pravljici. — Guillotini	45

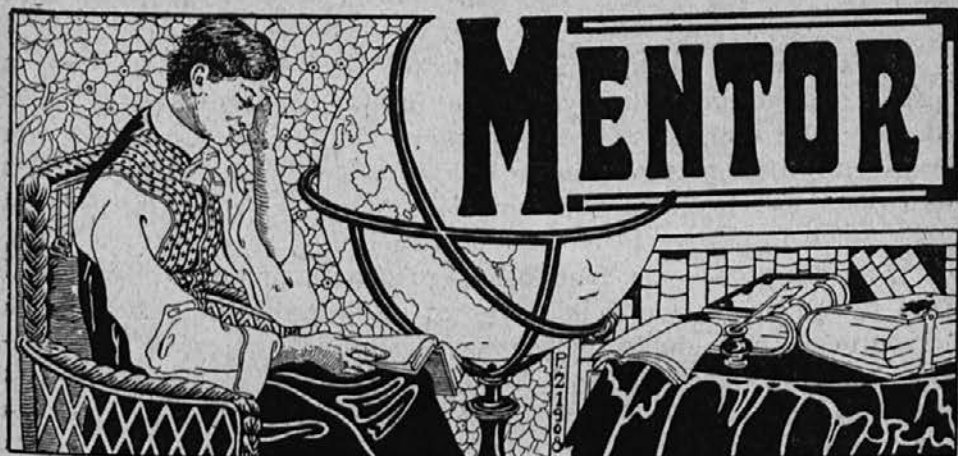
Lepa priložnostna darila.

Največja in najbogatejša
tvorniška zaloga.

Dobro in poceni se kupi in proda, kar je običajno. — Dva budilke od 2 K naprej, kiki-naste lepe urke ure od 4 do 10 naprej; sodarne cil-urke ure od 1 K naprej; srebrne urke (tam. ure od 10 K naprej); diamantni prstan od 12 K naprej; beljanski prstan od 30 K naprej. — Lepe novosti v kina in prvem srebru po znižanih cenah. Naročite novi ceniak s kalendarjem tudi po pošti zastoni. — Singerjevi šivalni stroji od 60 K naprej, tudi za plezanje (pona brezplačen).

Fr. Čuden, trgovec in urar v Ljubljani.

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne vsakega meseca in stane za dijake dve kroni, za druge naročnike štiri kroni na leto.

Letnik III.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 2.

Prof. Fr. Pengov:

Črna lisca.

V Mavenškem bazarju vlada večer boj in prepir: ščuka preganja ribice, grabežljiva ličinka kačjega pastirja je napovedala boj vsem črvom in mehkužcem. Pa tudi ljubezen in mir stanujeta v lepem, čistem bazarju, kajti tukaj med ločjem valijo ptice svoja jajca, brbljajo po mehkem dnu zelenonoge tukulice, se vozijo na izprehod z ljubeznivimi malčiki drobni ponirki.

Ljubko so cvetele vijolice spomladi l. 1908. ob grmovju in mileje je pihljaj veterček nad gladko vodno površino, ko se je vrnila vodna lisca neke noči nazaj s toplejšega juga, kjer je bila prezimila. Ker je njena stroka pač veslanje in brodarstvo, ne pa zrakoplovstvo, zato ni posebna umetnica v tej moderni novotariji; popolnoma pametno je torej ukrenila, da si je izvolila za potovanje rajši noč nego dan. Večja varnost, bolj zamišljena nprav in pa stara navada so bili vzroki, da ni privršela v velikih trumah, kakor delajo žrjavi in gosi, race in štokrlje, ampak sama samcata je smukala preko hribov in dolin, nevidna slehernemu zvedavemu očesu, proti cilju svojih želja. Zgodaj zjutraj je videla mlinarjeva Lenčica, skakljajoč ob bregu, črno putko z belim čelom, kako je veslala po mokrem elementu. Z lično glavico se poganja veselo naprej in udarja s prožnimi nožicami po jasni vodici.

Na vsakem prstu ima ob straneh temne kožnate krpice, vsak prst je torej zase malo veselce; kadar potegne ptica pri plavanju prste naprej, tedaj se stisneta krpici navzad skupaj kot dva lista papirja in brez težave režejo nožice bistro vodovje.

Kako kmalu se spozna novodošlec (samci se vrnejo prej z juga) v svojem gospodarstvu. Kako preišče sleherni kot, ali je še tak kot je bil lani. Sicer visi bičje zarjavelo in suho nad močvirnim brežiščem, toda iz mokrine že kukajo mladi, zeleni brstki. Ne bo tako dolgo in visoko se bodo povzpele toge bilke z ostrimi listnimi meči, biček in ostrice in širokolistna kislica.

Par dni pozneje je. Samcu se je pridružila prijazna gospodinja. Tudi njo je prinesla noč in veliko si imata povedati, kako se jima je godilo za časa dolge ločitve, kajti prezimila sta vsak zase. Paroma ploveta zdaj ob gosti ločnati džungli in si iščeta varnega prostorčka za gnezdo. Precej daleč od brega ga najdeta, od brega proč, da se ne more nihče tako izlahka približati, ne pes, ne mačka. Pa tudi s čolničem se težko pririješ do liskinega gnezda, vodne rastline delajo tako gosto tkanino, da ne moreš naprej. Tam sredi ločja sta ugledala šop gostega bilja; srčno stopi gospodar nanj in potlači z nogami in kljunom bilke in liste, da ležijo lepo vodoravno. Tako je v kratkih hipih ustvarjen plavajoč otočec, nanj pride še nekoliko listja, kako pero ali žima in gnezdo je gotovo. —

Kmet iz Dragomna, ki vozi mimo s cvilečim volovskim vozom steljo iz ihanskih hribov, seveda ne vidi drugega kot globoko močvar z dobro znano obrobo iz šašja in naprej v daljavo pas vrbovega grmičja ter staro topol. Naša liska pa sredi vodne goščave in njeni sosedje, zlasti kobilarji na jagnjedu so smatrali bajar, ob katerem je tekla njihova rodna zibelka za kraljestvo, za pravi paradiz, saj je bila to njihova — domovina.

Naša liska ni sicer bogsigavedi kakov stavbinski umetnik, kot je n. pr. plášica ali remec ali tudi kakor njen sosed kobilar, ki spleta s toliko umetnostjo svoje gnezdo med rogovilo; tudi ni taka kakor je plášica, prebivavka velikih močvirij, ki pripenja svoje gnezdo na trst ali vrbovo vejico.

Kakor ima vsaka ptica svoj tonov način, pa naj že piska na piščal ali žvrgoli, naj bo flavtistka ali jodlarica, naj gruli z golobom ali brenči s koscem v gosti ruševini, tako stavi vsaka vrsta tudi svoje gnezdo po strogo originalnem sistemu in primerno svojemu življenju.

Kakšne jubileje praznuje ptičji svet spomladi! V zeleni meji se razlega melodični kosov melodram, v bukali trobenta ščinkovec svojo »visoko pesem«, da prodira skozi ušesni labirint do veselih srčnih globin, v solnčno zelenem gozdu oponaša zlati pirol (kobilar) jodlajočo Apencelarico v srebrnojasnih zvokih. Vse cvrči, prepeva in poskakuje. Saj je pri koncu veliko delo. Gnezdece je pripravljeno, postlana je zibelka za mlade. —

Opazujmo posamezne vrste ptic, kam stavijo svoja gnezda!

1. Prosto in ponosno, v vrhuncu najvišjega drevesnega orjaka v gozdu ali pa na nepristopni pečini stolujejo nepremagljivi sokoli

in orli. Nobena trdnjava Predjamskih Erazmov, nobeno gnezdo srednjeveških klativitezov ne štrli tako zavedno, tako predrzno izzivajoče v zrak. V nebesni modrini visijo gnezdišča plemičev in kraljičev izmed ptičjega sveta.

Tudi postavna čaplja z dično perjanico in na severu zaupljiva štoklja z rdeče lakiranimi bergljami stavita svoje gnezdo prosto, prva visoko v gozdne vrhove, druga pa na strešno kolo ali na zvonik.

Zavratni skobec in krvoločni kragulj-kokošar se skrivata ob črni svoji zavesti v brlogu najgostejše gozdne goščave. Iz dračja in vejevja so vsa ta vedno odprta gnezda.

2. In vaše navadice, žolne, ve neutrudljive tesarice zračnega gozda?

Z ostrorobim kljunom so si iztesale v osrčju debelejših dreves gozdarsko hišico, kljubujočo vsem nevihtam. Tam gnezdiijo in valijo, tam tudi prenočujejo celo leto. Pa tudi velikodušni so ti gozdni arhitektje; ne sramujejo se svojih revnejših sorodnikov in znancev, ampak jim napravijo marsikako vilo ali vsaj kajžico v deblu in veji. Nožnokljuni plezovt, živahno flavtajoči brglez, vijoglav (Iynx), ki se tako grdo pači, ko zvija glavo in oči, mila jerica (smrdokavra) z visoko pernato čako, pred vsem pá veseli, šegavi škorec, vsi ti osebenkujejo, pa tudi valijo v žolninih votlinah, prosto, brez najemščine, brez hišnega najemniškega ali hišnorazrednega davka.

3. Še druge ptice so polagavke min in pijonirke, ki vrtajo nežne rove in tunele v trdne bregove ob rekah in potokih. Tako zida in gnezdi pobrežna lastavica ob naših rekah, tako pisani legat ob bregovih belega in modrega Nila, mojster v stavbi globokih predorov je posebno naš briljantni vodomec, ki sem ga tolikokrat zalezoval v njegovo lastno domovanje ne samo iz interesa naravoslovske radovednosti, ampak tudi sè stališča ribjega varstva.

4. Po razpoklinah razpadajočega zidovja gnezdiita rdečerepka in prusnik (Steinschmätzer), više na visokih podstrešjih in stolpih prebivajo čuk, pustovka in hudournik. Najviše, gori v rupah navpičnih planinskih sten pa najdeš, a le z nevarnostjo lastnega življenja, gnezdo vesele skalne lastavke in planinske brizge (Alpensegler), ki obletavata, igraje svoj »circulus vitiosus«, čerine nepristopnih pečin.

5. Pa pustimo prebivavke temnih votlin in tesnih skrivališč in stopimo z »orjaško deklico« doli z visokih gradov na ravno polje, kjer vse gomazi in mrgoli pridnega kmetiškega ljudstva, ki reže črne brazde v materino nedrije, da ga oplodi, podajmo se na vresnate goljave, kjer čuva pastir maloštevilno čredo, ozrmo se po pustinjah zunaj ožje domovine.

Sivi škrjanec, mala cipa in strnad na polju, urna priba in slokonogi pepelasti prodnik na pustih, praznih pašnikih, bledoru-

meni hostni škrjanec in peščenobarvane stepne kure (droplja), vse te ptice gnezdijo prosto na tleh, in nimajo drugega nego modro nebo nad seboj, rjavo pusto okoli sebe, pod seboj pa golo, okroglo kotanjo z jajci. Ravnotako preprosto valijo galebi, čigre ali ribiči in alki (pingvini).

6. V žoltem pesku sipin, na zelenkastem skalovju in po zamolklih grebenih nevarnih morskih pečin čepijo in domujejo tamošnje prebivavke, včasih v neštetihi trumah, uprte z očesom na šumeče valovje. In če preiskujemo zakone, po katerih se ravnaajo selišča ptic po večjih skalnatih brežinah čilskega in peruvanskega obrežja, povsodi kaže ptičja samouprava najlepši red.

Peščeni breg tik morja je zasela velika tonovšica in morska papiga, na višji, z zelenjem obrasli terasi se ti predstavi srebrni galeb, nad njim pa dremlje na goli skali mutasti črni morski vran. Na strmih čerih arktičnih morij pa se zbirajo zimski galebi in urije, ki gnezdijo tako blizu valov, da jim hladna morska kopel lahko sproti odplavlja prevroče roditeljske skrbi. V gostem gozdu halug si snažijo nekatere vrste alkov belopisano perje, ločene le po svojem tlaku od brezdanjega morskega žrela.

Povsodi opažamo red in smotrno razdelitev gnezd in vališč, v višavi in globini, ravnotako v drevesnih, zemeljskih in skalnih votlinah, kakor v odprtih nečkah na polju, v pušči in goljavah.

O kaki posebni umetniji pri stavbi gnezd doslej še ni bilo govora. Duplarji so zadovoljni s svojo votlino in polagaje jajca kar enostavno na njeno dno, druge ptice podkladajo kako slamico, listič in nitko, še tretja vrsta se izkuša povspeti do neke lagodnosti v gnezdu, tako zlatovranka, vijoglav in drugi.

Tudi pri pticah gnezdečih na golih tleh lahko zasledujemo različne stopinje popolnosti, od légena, ki tabori naravnost na tleh brez najmanjše priprave, mimo divje pute, ruševca in jerebov do škrjanca in strnada, ki imata najbolj dovršena gnezda na goli zemlji.

7. Imamo pa tudi ptice, ki stavijo umetna gnezda, da jim ne moremo odreči občudovanja kot umetnikom in stavbnim mojstrom. Toda vsaka vrsta ima pri tem svojo maniro, svoj sestav, svoj patent. Vse mnogovrstne tekmovalce delimo lahko v tri velike skupine po stopinji njihove umetelnosti, in sicer v: pletárje, kartonažarje, modelerje in cementarje ter tkalce.

Pletárji rabijo podobne snovi kot sitarji in pletarji košar; služi jim suh mah, travne bilke in stebelca, dlaka in perje, žima itd. kar vse spletajo v lične jerbaščke. Kartonažarica razmoči suh material s svojo slino in ga potem zlepi in skita ali pa zamaže z ilovico. Produkt takega dela je trpežen gradiček, trden in ličen, kot bi ga bil izdelal izurjen kamenosek iz umetnega kamenja, odtod ime modeler in cementar. Vse pa prekaša umetni tičji tkalec, ki rabi prav nežno tkanino za svojo obrt; snovi ne zlepi samo s

svojo slino, ampak jo tudi velemično obloži s klobučevino in pretke v prav trdno blago.

a) Izmed pletárjev, ki imajo le na rahlo zmašena gnezda, omenjam naših penic in slavčka. Umetne pletarice so pred vsem trsne penice z zgoraj ozkim, spodaj trebušastim gnezdom. Istotako so pletena široka, na vodni gladini plavajoča gnezda raznih vodnih putek, tukalic in lisek in ponirkov v obliki košnice iz trsja, ločja in šopov trave. Tu imamo okrogle ladje pritrjene na mačku, ki se dvigajo z vodno gladino kot ob plimi in oseki. Častna diploma za pletarsko umetnost pa gre velekljunom (vranu in njegovi sorodovini). Kdo bi zaupal tatinski sraki, da se pretaka po njenih žilah taka umetniška sokrvica, da si oskrbi nalik ciganskemu Beduinu celo streho nad glavo in pripušča v svoj roparski brlog le en sam vhod, največkrat obrnjen proti vzhodu.

b) Iz rodu kartonažnih tvorničarjev pozna vsakdo drozga, ki zamaže od znotraj gnezdo z nečistim aluminijevim okisom (Al_2O_3), znanem pri kemijsko neizobraženih ptičih pod priimkom »ilovica«; s tem da pleše po mali dvorani urno kolo zgladi stene, da je veselje pogledati.

Naše pomladne glasnice, lastovke, so združene tudi v poseben ceh, v zadrugo cementarjev in ni ga med nami, ki bi ne znal ceniti umetnije in koristi gnezda te človeške prijateljice, ki stavi svoje konzolice zdaj na zidec naših poslopij, zdaj na tramovje in traverze podov in hlevov. V Waldéggu (blizu Wildona na Štajerskem) ima baron Plesnik veliko živinorejo na krasni pristavi; obiskal sem hleve s 60 repovi najlepših krav, na stropu s prečnicami (traverzami) pa sem naštel čez 20 lastovičjih gnezd in kljub vsemu prizadevanju nisem mogel najti tudi najmanjše mušice v celem velikem hlevu; kako nasprotje od starega Avgijevega svinjaka!

Podobne umetnice srečavamo v drugih pasovih. V vzhodni Indiji prileplja drevesni hudournik svoje gnezdece, veliko kot orehova lupina na vodoravno vejo. Gnezdo je kartonirano iz drevesne skorjice, malih ptičjih peresec in lišajev. Le eno zamodrelo jajčece ima prostora v njem in ko samica vali, sloni glavna njena teža na veji.

Slavnoznane indijske salangane pritrjajo svoje plitke skledice iz osušene sline na nepristopne stene in v podmole nad morjem. Kitajski gurman (sladkogobec) jih ceni kot slaščico, dasi ne najde evropska okusna brbončica na njih nobene posebnosti, da, sodba normalnih okusnih občutnic se glasi naravnost uničujoče, češ, da ta sluznati klej sploh nima nobenega okusa. Toda, »de gustibus non disputandum« in navzlic našemu jezičenju použije stara Kina vsako leto nad 300.000 funtov takih gnezd v vrednosti kakih 36 milijonov kron. —

V Afriki imamo celo hudournika, ki obeša svoje gnezdo na listje palmovih dreves.

e) Rekord v mojstrstvu za stavbo gnezd pa gre družbi tkalcev. Vsako teh gnezd je zase umotvor, ki popolnoma odgovarja svojemu namenu. Kakšna umetna in lična gnezdeca stavijo že naši preprosti ščinkovci, krivokljuni, liščeki in dolgorepa senica (mlinarček) iz mahovja in lišaja, iz vejčic in travnega bilja, iz peresec in dlačic, kako umejo vse predelati v gosto tkanino in klobučevino!

Kako umetelno je malo gnezdece zimskega operetnega pevca, malega stržka in njegovega velikega strica, povodnega kosa! Prijatelj iz Bohinja mi pošilja precej velik, debelosten globus iz mahu; mala, okrogla odprtina služi za glavna vratica — darilo je dvorec, otet, drobnemu palčku.

Blesteči cesarski kobilar in kraljiček s pisano glavico obešata svoja gnezda pod rogovilami in mladikami drevja, dočim si ga stke in sešije penica — šivilja iz svežega in ovenelega listja.

Čudovita so gnezda prezalih kolibrijev v Braziliji in gizdavih medososov v Afriki. Te orehove lupinice iz bombaža so prave umetnine lične finese, elegance in trpežnosti. Visijo na tenkih vejicah ali celo na listih. Le pomislimo: Cela družina, samec s samico in nekaj mladičev, izvaljenih iz jajčec grahove debelosti, vse to prebiva na enem samem listu!

Toliko čarne lepote, umetnosti, čuta in veselega življenja v staničici iz mahu in perjiča, tako majhni, da bi jo lahko strlo triletno dete z dvema prstkoma! Kdo ne čuti, da se mu dviga duša k izvoru teh čudes pri pogledu teh milih stvaric, katerih peresca se lesketajo kot smaragdi in rubini, kot topaz in turmalin, kot bi bili sami deli solnčnega šara (spektra).

A mojstri vseh mojstrov so vendarle tkalci in remci. Vsi obešajo svoja mošnasta gnezda koncu vej, če mogoče nad vodo. Dolge rastlinske bilke zavite okrog veje in vpletene trdno v gnezdo nosijo z lahkoto zračne Semiramidine palače.

Ako se čudimo že umetni izbici naše repate senice, pa zasluži še vse drugačno občudovanje gnezdo plašice, prebivalke velikih močvirij, ki je najumetnejše gnezdo vseh tustranskih ptic. Umetni mošnjiček, krasno spleten iz bele rastlinske volne je pripet na trs ali na vrbovo vejico. Nedostopno vsakemu roparju hrani to umetniško duplo nežna snežnobela jajčeca v belem mufu.

V južni Afriki, kjer dajo gozdovi mimoze veliko gumija in njihovo listje dovolj hrane vedno bolj ginečim žirafam, imamo družbenega tkalca ali republikanca, ki si izdeluje v velikih jatah zadružna gnezdišča, po 800 do 1000 parov na enem drevesu. —

Tako nam je odkrilo gnezdo črne liske v bičju čudovito mnogovrstnost ptičjih gnezd, ki smo jih sledili po vseh delih sveta in po vseh stopinjah dovršenosti. Pri vsej razliki je pa vendar povsodi red jačji od železa in jekla. Nikdar ne vali duplar na golih tleh; nikoli ne napravi umetnega gnezda v grmu. In kar je še bolj

čudno, pri vsej mnogoličnosti vendar ni od pamtiveka niti najmanjšega napredka. Stara samica ne zgradi desetega svojega gnezda niti za las bolje, kot mladica svoje prvo; slovenska lastovica v 20. stoletju zida še vedno tako, kot je gradila izraelska njena prababica na poslopih Salomonovih. Nikjer napredka, pa tudi ne nazadovanja: ptica pač ne dela premišljeno in z razumom, ampak slepo gre za notranjimi zakoni narave in svojega velikega Mojstra.

Dr. J. Gnidovec:

Misli k Svetemu pismu.

Naš prerano umrli učeni pisatelj in ustanovitelj »Dom in Sveta«, dr. Frančišek Lampe, je pričel l. 1894. po Družbi sv. Mohorja za Slovence izdajati »Zgodbe sv. pisma«. V uvodu na strani deveti prav lepo in preprosto razlaga besedo »biblijske« zgodbe: »To ime izvira iz grške besede »biblion«, ki pomenja knjižico ali bukvice. Svetega pisma ni pisal en sam pisatelj; tudi ni sveto pismo taka knjiga, ki bi bila spisana po enem načinu, tako n. pr. kakor pišemo dandanes knjige, marveč v njem je sestavljenih in združenih več spisov, med seboj jako različnih; rekli bi lahko: združenih je več knjižic v eno samo večjo knjigo ali zbirko. Zato so imenovali sveto pismo v grškem jeziku biblia, to je: knjižice, in to ime je prešlo tudi v latinski jezik. V tem jeziku so pa polagoma pozabili, da pomenja »biblia« več knjig; začeli so besedo tako rabiti, kakor bi pomenjala eno samo knjigo. Saj je tudi v našem jeziku nekaj podobnega. Kdor pravi, da ima »bukve«, ni povedal še dosti, ali ima eno samo knjigo, ali pa morebiti več knjig. Tako je pomenjala beseda »biblia« sv. pismo, in ta beseda je prešla tudi v druge jezike in celo v slovenski pisavi se rabi beseda »biblija« v istem pomenu, kakor sv. pismo.«

Kdo bi mogel naštetiti vse spise in knjige, ki so se spisale, odkar biva človeški rod na zemlji! Najznamenitejša izmed vseh knjig cele svetovne literature pa je in ostane sveto pismo, četudi bi ga presojali sè zgolj literarnega in umetniškega stališča. Pisali so se spisi sv. pisma v dobi poldruega tisočletja, od Mojzesa pa do konca prvega stoletja po Kristusu. Glede starosti torej te knjige nimajo absolutne prednosti; marsikak napis Egipčanov in Babiloncev je starejši. Toda stvari, o katerih sv. pismo kot neovržen zgodovinski vir pripoveduje, segajo daleč nazaj, veliko dalje kot vsi drugi spomeniki. Podatki knjige vseh knjig nam živo slikajo začetek človeške zgodovine, pa nam tudi podajajo verske nauke, ki najbolj odgovarjajo dostojanstvu človeške narave, in najvzvišenejši in načistejši нравni zakon.

Dokončano in zaključeno je bilo sv. pismo od mož, ki so bili v tesni zvezi s Kristusom. Kot glavni pisan vir krščanske omike stoji sveto pismo v središču svetovne in slovstvene zgodovine. Razširjeno je po svetu v več kot 300 raznih jezikih; skoro 1900 let že služi kot najboljša učna knjiga vse verske in npravne izobrazbe za krščansko Evropo in dežele drugih delov sveta, ki so prejeli kulturo od Evrope. Judovsko ljudstvo, ki je prvo imelo v posesti te častitljive listine, se [je med vse narode razkropilo, ali svete knjige stare zaveze je ohranilo nepoškodovane do današnjega dne ter izpričuje, dasi samo zase neverno, obljube, ki so mu bile dane in so se že uresničile, in njih sadove že uživajo milijoni in milijoni kristjanov skozi 1900 let.

Sv. katoliška Cerkev uči, da je početnik svetih knjig Bog in da je beseda v njih božja beseda. Sveto pismo je namreč zbirka tistih knjig, ki so spisane po navdihnjenju Svetega Duha in jih sveta Cerkev pripoznava za božjo besedo. Že apostoli in evangelisti imenujejo Boga početnika svetih knjig in besedo v njih božjo besedo. Ta dva pojma o sv. pismu je sv. Cerkev vedno hrapila in branila proti nasprotnikom. Priča temu so razni cerkveni zbori. Naj navedem samo zadnji občni cerkveni zbor, vatikanski, l. 1870: »Eos libros Ecclesia pro sacris et canonicis habet non ideo, quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati; nec ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant; sed propterea, quod Spiritu Sancto inspirante conscripti Deum habent auctorem.« S tem sta obsojena dva nazora kot kriva. Sv. zbor pravi: »Te knjige priznava sv. Cerkev za svete in kanonične ne morda raditega, ker jih je s svojo oblastjo potrdila, dasi bi jih bila le človeška roka spisala (sestavila), tudi ne samo raditega, ker je v njih božje razodetje brez pogrška« ...

Prvi krivi nazor, ki je v teh besedah obsojen, pravi, da se sv. knjige imenujejo svete in kanonične, ker jih je cerkvena oblast potrdila, dasi bi jih bila le človeška roka spisala; drugi krivi nazor pa pravi, da se sv. knjige imenujejo svete in kanonične, ker je v njih božje razodetje brez pogrška.

Prvi krivi nazor je sv. Cerkev zavrgla kot krivo vero, drugi nazor pa kot nezadosten in nepopoln nauk.

Bistvo božjega navdihnjenja je torej vse kaj drugega.

Pravi nauk o sv. knjigah je samo ta, »quod Spiritu Sancto inspirante conscripti Deum habent auctorem.«

Vsaka knjiga izvira iz uma in volje pisateljeve. Um kaže pisatelju resnice, ki so vredne, da se zapišejo, volja pa pisatelja nagiblje, da te resnice tudi res zapiše. Um in volja morata skupno delovati: um brez volje ne zadostuje, kakor tudi volja brez uma ne.

Ako torej hoče kdo veljati za početnika kake knjige, mora biti provzročitelj resnic, ki so v njej zapisane in provzročitelj volje, da so se zapisale.

Kaj je torej božje delo pri spisovanju svetih knjig?

Bog mora predvsem razsvetliti človeku-pisatelju um, da spozna vse resnice, o katerih mora pisati, ali da vsaj zve, kaj mu je pisati, ako dotične resnice že pozna. — Kar kdo piše, mora poznati kot resnico. Da pa kdo spozna kakšno resnico in jo lahko zapiše, ni neobhodno potrebno, da bi spoznal ves obseg njenega notranjega bistva; kakor se n. pr. more pisati in razpravljati o elektriki, dasi največji učenjaki ne poznajo njenega bistva.

Sv. pisatelji pa niso bili mrtvo orodje v božjih rokah. Bog je njih um razsvetlil, da so spoznavali, kar so pisali, in da so po božjem razsvetljenju pisali, kakor bi sami ob sebi pisali. Bog je torej razodel svetim pisateljem vse resnice in reči, o katerih so imeli pisati, da so jih — vsaj kolikor je bilo potrebno — pojмили in da so potem pisali, kakor sami ob sebi.

Ako so bile resnice in reči pisatelju neznane, ali ako so presegale človeški razum (n. pr. svete skrivnosti), jih je gotovo moral Bog pisateljem naravnost razodeti, t. j. proizvesti v njih nove pojme; ako so pa bile resnice in reči pisatelju že znane, je zadostovalo, da jim jih je Bog po nadnaravnem vplivu priklical v spomin in jim dal vedeti, kaj naj zapišejo; ako so pa bile pisateljem sicer neznane, pa so se lahko drugje o njih poučili, je zadostovalo, da je Bog nagnil pisatelje, naj se o njih pouče. Božje navdihnjenje torej ne izključuje znanja in truda pisateljevega. Sv. Luka (I. 3) piše: »visum est et mihi, assecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile.« To se pravi: zdelo se je tudi meni prav, ki sem skrbno vse od začetka izprašal, po vrsti ti popisati, preljubi Teofil. V drugi Makabejski knjigi (II. 27) pa beremo, da sta obe Makabejski knjigi le okrajšani po drugi bolj obširni knjigi Jazona iz Kirene, in da se je sveti pisatelj moral mnogo truditi: »Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem labore, immo vero negotium plenum vigiliarum et sudoris assumpsimus.«

V sveti knjigi ne sme biti resnice, ki bi ne izhajala od Boga. Drugače pa je sè zunanjo obliko, z jezikom in vsem načinom pri-povedovanja, v katerega so odete božje misli. Vsebina je božja, oblika je človeška, tako uče sv. očetje o sv. pismu. Na ta način vidimo raznoličnost v slogu, v besedah in rekih pri raznih svetih pisateljih. Tako pripada sveto pismo vkljub svojemu vzvišenemu značaju božjega izvira tudi obsežju in področju človeškega slovstva. Kar je Bog hotel izporočiti ljudem s pisano besedo, je dejal v obliko človeškega govora in pisma. Pisatelji svetih knjig niso od Boga prejeli naročila, da naj izumijo nov jezik. Uporabili so jezik svojih

rojakov; upotrebljali so predstave in podobe, kakršne so bile med njihovimi sodobniki v navadi in kakršne so mogli ti razumeti; na preprost, lahko umljiv način so zapisovali dejstva in nauke, ki so se po ustnem izročilu širili od roda do roda; posluževali so se pri svojem vzvišenem poklicu znanja in vednosti lastnega naroda, pa tudi učenosti, ki so si jo pridobili v občevanju z drugimi narodi, kakor n. pr. Mojzes pri Egipčanih. Tako odseva iz njihovih spisov v jeziku, v slogu, v vezani ali nevezani obliki, v obsegu naravnih vednosti stopinja omike njihovega naroda in njihove dobe. Samo njihova verska naloga jih dviga više, jih varuje zmote, ohranja in pomnožuje v sredi kaotičnih zmed in zmotnjev njihovega časa čisti, sveti zaklad božjega razodetja in božjih obljub.

Ker so pa misli v tesni zvezi z besedami, in ker mala izprememba v besedah lahko izpremeni celo misel, je Bog gotovo po nadnaravnem vplivu zabranil vse krive in neprimerne besede, konstrukcije, podobe itd., katere bi bile božjo misel krivo ali netočno izrazile. Gotovo je pa včasih Bog tudi naravnost razodel besede, njih zvezo, podobe itd., ako je bilo to potrebno, da se božja misel prav izrazi.

Ako z ozirom na sedanjo razpravo vprašamo, kolika je vrednost sv. pisma, nam ni treba dolgo premišljati: neizmerna in neprecenljiva je njegova vrednost. Neskončen je božji razum, neskončne so božje misli, in bolj ko jih premišljujemo, bolj nas mikajo in povzdigujejo v nebeške višine, odkoder izvirajo. Zato ni čuda, da so se pri sv. pismu šolali največji možje vseh krščanskih narodov. Pesništvo in slovstvo se je skozi stoletja zatekalo k sv. pismu ter iz njega kot iz neizčrpnega studenca zajemalo vzvišene misli in vzore. Celu njegovi nasprotniki, ki so se proti njemu borili, so od njega dobili dobršen del svoje izobrazbe, a so jo nehvaležno izrabili zoper svojega dobrotnika.

Najhujši verski boji in razkoli so slednjič le služili v to, da se je neizmerna vrednost sv. pisma še bolj spoznala in se je v jasnejši luči pokazala katoliška Cerkev, ki je edina prava lastnica tega zaklada. Le pod varstvom sv. Cerkve so se vsi spisi starega in novega zakona nepokvarjeni ohranili.

V krasnih katedralah, ki so jih sezidali največji mojstri na podlagi načrta za sv. šotor, kakor nam ga popisuje sv. pismo, v cerkvah, ki so jih poslikali največji umetniki s slikami, ki jih podajajo zgodbe sv. pisma, se prepevajo še dandanes iste pesmi, ki so jih prepevali Izraelci — pregnanci ob Evfratu, iste pesmi, ki so jih prepevali prvi kristjanje-mučeniki v katakombah, pesmi, ob katerih neminljivi lepoti se je skozi stoletja poživljalo cerkveno pesništvo. V svoji veličastni liturgiji moli, bere in poje sv. Cerkev leto za letom iz svetopisemskih knjig, cerkveni govori pojasnujejo nauke sv. pisma tudi neučenim ljudem, mladina pa zlasti v prvi dobi raz-

umnega življenja dobiva iz zgodeb sv. pisma na živih zgledih najlepše nauke za življenje.

Brezverni prirodoslovec Huxley, ki je v svojih »Lay Sermons« zahteval, naj se iz ljudske šole izpodrine pouk v zgodbah sv. pisma s prirodoslovnim poukom, je proti koncu svojega življenja tole priznal: »Vedno sem bil zelo vnet za posvetno vzgojo, pa priznati moram, da nisem malo hrepenel zvedeti, s kakšnimi praktičnimi naredbami bi se dalo brez branja sv. pisma zaploditi versko čuvstvo, bistvena podlaga dobrega vodstva, v sedanjem kaotičnem stanju raznih mnenj o teh stvareh. Poganski moralisti so brez življenja in brez barve, celo plemeniti stoik Mark Avrel je za navadnega otroka previsok in preveč kompliciran.« Dalje piše: »Naj se izloči iz svetega pisma vse, kar ni primerno za otroško dušo, vendar ostane v tej stari literaturi velik preostanek moralne lepote. Po kateri drugi knjigi bi se mogli otroci tako humanizirati in pripraviti k tej zavesti, da vsaka podoba v tej velikanski historični procesiji, kakor oni sami, le za trenotek zavzema prostor med dvema večnostima?« Tako sodi o biblijskih zgodbah mož, ki ni bil veren.

Kjer se spoštuje in ceni sv. pismo, tam se v kratkem pokažejo njegovi izvrstni in sladki sadovi. Kjer pa pojema vpliv sv. pisma, kjer se zaničuje, sramoti in zlorablja, tam ne vlada več humaniteta, temuč moderno barbarstvo, kakor se premnogokrat pojavlja v sirovih, brezbožnih in nenravnih spisih današnjega brezverstva.

Dasi sv. knjige nimajo namena, da bi gojile umetnost in nudile umetniški užitek, temuč mnogo višji namen, podajati versko razodetje in nravno izobrazbo, je vendar v njih neka posebna lepota, čudovita vzvišenost, katere ni dosegel noben spis svetovnega slovstva; to vzvišenost in lepoto moremo prav primerjati le z lepoto in veličastvom celega stvarstva, ki je kakor sv. pismo neposredno božje delo. Človeški umetnik v svoji omejenosti le prepogosto zaide, da loči lepo od resničnega in dobrega. Božja umetnost pa oklepa in objema vso harmonijo celega stvarstva. Čim bolj se približamo Bogu, tem bolj se razprše navidezne disonance v vesoljstvu, tem bolj se združijo neštivilna, raznovrstna bitja v čudovit, enoten red, tem bolj jasno se pokaže v dobrem in resničnem tudi odsev večne lepote, ki ozarja in objasnjuje tudi najmanjše in najneznatnejše stvari, pa tudi povzroča, da nekako čutimo neizmerno razdaljo med večnim in ustvarjenim, ter nas prešinja s čuvstvom vzvišenega. Ta občutek lepega in vzvišenega, ki se nas tolikokrat polasti, ako s čutečim srcem premišljujemo vidno stvarstvo, občutek, ki ga ne more doseči nobeno človeško delo, naj je še tako umetno, ta občutek je lasten tudi sv. spisom, ki jih je Bog v svoji neskončni modrosti in dobroti kot svojo besedo dal ljudem zapisati za ljudi.

Dr. Janez Ev. Zorè:

Prva pot v Sveto mesto.

Te vrstice pišem ravno za obletnico. Lani 19. oktobra me je pripeljala ruska ladja iz Hajfe pod Karmelom v Jafu, kjer stopajo na suho romarji, namenjeni v Jeruzalem.

Blaženo jutro, zdi se mi, da te ne pozabim nikoli. Še pred solnčnim vzhodom se je parnik usidral. Komaj je obstal, je bilo na krovu že vse živo. Minila je pa še cela ura, preden se je izvršil zdravniški pregled in so smeli po nas čolni od brega, da smo se mogli izkrcati. Časa je bilo torej dovolj, da smo se nagledali v jutranji krasoti te orientalske lepote — Jafa pomeni namreč: lepa.

Res je lep pogled nanjo s parnika. Kakor bi vstajala iz jutranje kopeli: noge ji še umivajo beli valovi, teme ji venča diadem rožne zarje. V dolgo potegnjeni črti, bolje: v več vrstah, druga nad drugo, se dviga na skalni steni iz morskih valov. Na vrhu kraljuje zvonik katoliške cerkve, posvečene prvaku apostolov sv. Petru, ki je v Jafi obudil k življenju mrtvo Tabito in imel v hiši strojarja Simona prikazen, v kateri ga je Bog poučil, naj začne tudi pogane sprejemati v cerkev Kristusovo.

Mirno sem se vdal premišljevanju teh svetih, zgodovinskih spominov. Mirno sem užival zraven lepoto panorame tamkaj na bregu, ki jo je začelo polagoma zlatiti solnce sè svojimi prvimi žarki. Prav nad Jafu, parniku ravno nasproti, je vstajalo. V njegovi luči so se zdaj pač tudi jasno razločile skalne čerí, o katerih se toliko piše in govori, kako nevarno je v Jafi priti z ladje na breg ali z brega na ladjo, ker mora čoln skozi ono klečevje. Toda ta nevarnost me ni plašila in prav nič motila. Seznanil sem se bil na potu z ljubeznivim lazaristom, ekonomom nemškega katoliškega hospica v Jeruzalemu, ki mi je razložil, da se nevarnost izkrcavanja v Jafi navadno pretirava. Če je morje razburkano, čolnarji ne smejo skozi sotesko, kjer bi valovi res kaj lahko treščili ob to ali ono skalo, ki štrli iz morja, ampak morajo voziti po daljšem ovinku. Če je previharno, se potniki v Jafi sploh ne smejo izkrcati, kar se pozimi večkrat zgodi. Ako pa je morje mirno, tedaj ni nobene nevarnosti, ker so brodarji skrajno spretni in neverjetno močni, tako da se komaj zaveš, kdaj je zdrsnil čoln skozi nevarne čerí. Tako me je bil prijazen gospod potolažil in povabil, naj se vso pot do Jeruzalema kar njega držim, pa mi ne bo treba skrbeti, kako naj se prepeljem, kam naj se v Jafi obrnem, še za neizogibni »bakšiš« me Arabci ne bodo nadlegovali. Kakor bi mi bil poslal Bog vidnega angelja, tako se mi je zdelo potovati v družbi tega blagega misijonarja iz reda sv. Vincencija Pavljanskega.

Vendar čisto brez nevarnosti nismo prišli s parnika na breg. Morje je bilo toliko nemirno, da nismo smeli skozi kleči, ampak

naokrog. Naš krmar je pa le hotel pot nekoliko prikrajšati, da bi prehitel druge čolne. Ni mu bilo dovolj, da so krepki Arabci, med njimi par sudanskih zamorcev, z vso silo pritiskali vesla; hotel je tudi sam pripomoči, da bi naš čoln prišel prvi h kraju, pa je s krmilom prezgodaj zavil. Tisti hip je ladjica obstala. Zadeli smo na skalo, ki se ni videla iz valov. K sreči je bila gladka in dosti široka, ne ostra, da bi predrla dno. Kakor bi trenil, je par Arabcev poskakalo v morje, odrinili so čoln sè skale in jadrali smo naprej. Vendar smo se toliko zamudili, da so nas prehiteli drugi, ki so bili prej za nami, pa so šli lepo po določeni poti.

Kdor želi, pride lahko s parnika še na jutranji vlak in je že opoldne v Jeruzalemu. Moj vodnik je pa imel v Jafi razne opravke in meni je bilo jako ljubo, da sem mogel brez naglice opraviti sveto mašo, v miru zmoliti brevir in potem vse dopoldne sè strehe frančiškanskega samostana — kakor je znano, so strehe v Orientu ravne — uživati krasoto jafske okolice, gledati na eni strani šumeče morje, ki se ne naveliča vedno iznova, čeprav vedno brezuspešno, zaganjati svoje valove proti skalnemu bregu, razbijati jih ob ostrih čereh doli v pristanu, na vseh drugih straneh pa vedno zelene jafske vrtove, bujne nasade oljike in smokve in trte in granatnih jabolk in palm in cipres, zlasti pa po vsem svetu znanih jafskih oranž, ki razširjajo tako močno vonjavo, da jo vzhodni veter nosi daleč na morje v ljubezniv pozdrav in objem romarjem, prihajajočim v sveto deželo.

Po kosilu na vlak. Težko je izraziti čuvstva, ki te obhajajo, ko stopiš prvič v železniški voz, ki te pripelje v štirih urah v Jeruzalem. Zavest, da se ti v kratkem uresničijo mladostne sanje, izpolnijo želje mnogih let, videti kraj, na katerem se je igrala največja drama svetovne zgodovine, s hipnim porazom pa končno sijajnim zmago-slavjem bila bitka med Kraljem luči in poglavarjem teme; veselje, ki se ti poraja ob tej zavesti, pa hrepenenje, ki se druži z njo; zraven mnogo radovednosti, kakšen vtis bo napravil nate prvi pogled na Sveto mesto, jeli kaj podobno sliki, ki si jo je ustvarila o njem domišljija, boš li razočaran ali iznenaden; vmes se oglašajo sveta čuvstva hvaležnosti, spokornosti, ljubezni, oglašajo morda tem močnejše, čim bolj jih srce na zunaj prikriva. Malo bi videl ob potu, ko bi se vsem tem čuvstvom vdal. K sreči sem imel kraj sebe živega »Baedekerja«, dobrega misijonarja, ki se je vozil po tej progi že neštetokrat, ker biva v Jeruzalemu že šestnajst let, in me je zdaj z neutrudljivo ljubeznivostjo opozarjal na vse zanimivosti ter mi jih razlagal tem bolj temeljito, čim bolj skromno.

Železnica se vije najprej v velikem loku okoli jafskih vrtov. Od strani in od blizu uživam zdaj lepoto teh nasadov, ki sem jih dopoldne z višave občudoval. Kaktus, indijska smokva, jih obdaja kakor nedostopna ograja sè svojimi gostimi, velikimi, za palec debelimi, bodičastimi listi — laik vsaj bi sodil, da so to listi čudne

rastline; botanika uči, da to ni listje, ampak razvejeno deblo kaktusovo. Brž za vrtovi pa se prične sarónska planjava, katere lepoto slavi sam Stvarnik njen v poslanici ljubezni na svoje stvari, v Svetem pismu. Toda kje je zdaj ona krasota, za katero najde komaj primernih izrazov prerok Izaija? Višek lepote se mu zdi in boljše primere ne more najti, ko hoče pojasniti bogastvo milosti v katoliški Cerkvi, pa vso revščino stare zaveze ob času najhujšega propada izvoljenega ljudstva, nego da primerja to s puščavo, ono se saronsko planjavo.¹ In zdaj? Zdaj gledam, kako se je uresničila druga napoved istega preroka: »Saron je kakor puščava.«² To mu je simbol največjega opustošenja. Vlak drdra preko te planjave, čisto izžgane. Dva beduina, sinova puščave, tekmujeta ž njim nekaj časa prav uspešno na svojih iskrih arabskih kobilah. Tam-le cvili šakal, prvi, ki ga vidim, lačen in žejen ječi v glasovih skoraj podobnih otročjemu joku. Kje je rodovitnost sarónske ravni? Kje so cvetlice, s katerimi primerja nevesta v Visoki pesmi svojo lepoto: »Jaz sem saronska cvetka«?³ Nobene zelene bilke ni nikjer. Le nekaj oljik se svojim mrtvaško zelenim listjem in nekaj sikomor, čisto zavitih v prah umira — se zdi — še nekaj časa ob progi; potem izginejo tudi te. Ob tem žalostnem pogledu na saronsko planjavo me potolaži moj spremljevalec, da to ni vedno tako. Zemlja od aprila, torej celega pol leta ni več okusila kapljice dežja; zato je tako izsušena, da mora zamreti vse življenje na njej. Zdaj zdaj pa ima priti prvi jesenski dež in »puščava se bo veselila in cvela kakor lilija; bujno bo poganjala in močno se radovala ter dajala hvalo Njemu, ki ji bo vrnil saronsko lepoto.«⁴ Daj Bog, sem si mislil, da bi se izpolnile te besede velikega preroka tudi v tistem pomenu, v katerem jih je on govoril, da bi napojila nebeška rosa milosti to pokrajino, da bi izginila ž nje duhovna zapuščanost pa bi mesto gnilega izlama spet zacvelo tod krščanstvo!

Sam prvak apostolov sv. Peter je v teh krajih sejal seme evangeljskih resnic. Prva železniška postaja me spomni na to. Arabci jo zovejo »Ludd«. Vsi učenjaki soglašajo, da je to nekdanja Lida, o kateri je govor v Dejanju apostolov: »Prigodilo se je pa, da je prišel Peter, ko je vse obiskoval, k »svetim«, to je h kristjanom v Lidi. Pa najde tam nekega moža, Eneja po imenu, ki je ležal v postelji že osem let, ker je bil mrtvouden. Peter mu veli: Eneja, Gospod Jezus Kristus ti vrača zdravje; vstani in si postelji. In je vstal tisti hip. In videli so ga vsi prebivavci Lide in Sarone in se izpreobrnili h Gospodu.«⁵ Lida je bila povzdignena v škofijsko prestolnico; tako se je krščanstvo po Saroni razširilo in ukoreninilo.

¹ Iz. 35, 1. 2.

² Iz. 33, 9.

³ Vis. pes. 2, 1.

⁴ Iz. 35, 1. 2.

⁵ Dej. ap. 9, 32—35.

Na prvem nicejskem zboru l. 325. se bere ime lidskega škofa Aecija in l. 415 je bil v Lidi sami pokrajinski cerkveni zbor, pred katerim se je moral krivoverec Pelagij zagovarjati.

Kakor so gotovi zgodovinski spomini, združeni s prvo postajo železnice iz Jafe v Jeruzalem, tako je dvomljivo in preporno, kar trdijo nekateri o naslednji. Samo 3 km od Lide odaljeno mesto Ramle je baje evangeljska Arimateja, kjer je bil doma pogumni, značajni mož, ki se ni bal in ne sramoval brž po smrti križanega Jezusa spoznati svojo vero vanj, stopiti pred rimskega namestnika Poncija Pilata pa ga prositi, naj mu izroči sveto truplo mrtvega Zveličarja. In ga je z Nikodemom položil v grob, ki ga je bil dal prav blizu Kalvarije zase v skalo vsekati. Preprost romar, ki verjame vse, kar se mu pove, utegne slišati, da je bil tudi Nikodem iz mesteca Ramle doma. O Jožefu Arimatejcu je pa še rajni Lampe pisal: »Kar se mene tiče, verjamem trdno, da je bil Jožef Arimatejec tukaj doma.«¹ V dokaz navaja sv. Hijeronima. Toda ravno kar piše ta sveti učenjak o Arimateji, napravlja palestinoznancem posebne preglavice. Drugače namreč piše — se zdi — v spisu »Nagrobница sveti Pavli«, drugače v svojem delu »o hebrejskih krajih«. Ker je to delo znanstveno, ono panegirično, in ker je poleg tega besedilo v prvem nejasno, čisto jasno pa v drugem, zato ni težko uganiti, na katero mesto se je treba bolj ozirati v znanstvenih vprašanjih, kjer ne sme odločevati kakšna pobožna želja, ampak so edino merodajni znanstveni razlogi. V knjigi »o hebrejskih krajih« pa pravi sv. Hijeronim, da je evangeljska Arimateja isto kar »Armatha sophim«, rojstno mesto Samuelovo, sredi rodu Efrajmovega, medtem ko bi ležalo Ramle v nekdanjem rodu Danovem. Bi ležalo, pravim; zakaj o Kristusovem času tega mesta skoraj gotovo še bilo ni. Arabski viri poročajo, da ga je sezidal omajadski kalif Sulejman, sin Abd-el-Melikov, l. 716. In koncem dvanajstega stoletja piše Viljem, tirskega škof, ki razodeva sicer natančno znanje o svetih krajih, da ne ve, kako bi se bilo mesto Ramle prej imenovalo. Takrat torej še nihče ni vedel, da bi to bila evangeljska Arimateja.

Ker nisem šel v Palestino samo kot pobožen romar, ampak kot sin svoje dobe, ki gleda vse v luči kritike, zato sem se oziral iz vlaka na Ramle bolj iz zanimanja za arabsko mesto nego za njegove dvomljive spomine in prav nič mi ni bilo hudo, da nisem mogel verjeti, da bi bilo to mesto domovina onega lepega značaja v evangeliju. Resnica nad vse.

Sicer je pa zgodovinska vsaka ped zemlje, po kateri vlak drdra. Tod so bivali Izraelcem tako sovražni Filistejci, šiba, ki jo je vihtel Gospod nad izvoljenim ljudstvom, kedar mu je prelomilo zvestobo ter se vdalo malikovanju. Tod je slavil svoje zmage nad njimi ju-naški Samson, ki ga je poslal Bog spokorjenemu narodu izraelskemu,

¹ Jeruzalemski romar I, 78.

da ga reši sovražnikov. Pri naslednji železniški postaji Sedžed se začne dolina Sarar, tako bridko znana ravno iz Samsonovih zgodb. Kdor pozna le nekoliko glasoslovna pravila arabskega jezika, brž uvidi, in učenjaki prav nič ne dvomijo, da je Wadi es-Sarar sveto-pisemska dolina Sorek, domovina one Dalile, ki je bila vzrok, da je slavni junak tako tragično končal. Zaljublil se je v ženo, pripoveduje knjiga Sodnikov,¹ ki je bivala v dolini Sorek in ji je bilo Dalila ime. K njej pridejo filistejski poglavarji, pa jo nagovarjajo: »Goljufaj ga in zvedi od njega, odkod ima toliko moč, in kako bi ga mogli zmagati, zvezati in strahovati. Ako to storiš, ti bo dal vsak izmed nas enajststo srebrnikov.« In zvita zapeljivka je hlinila Samsonu ljubezen pa ga izpraševala, v čem tiči njegova nadčloveška moč. Trikrat ji Samson ni povedal resnice. Lagal je zapeljivi ženski, namesto da bi pretrgal vsako zvezo ž njo. Ljubil je nevarnost in pogubil se je v njej. Ko je v tretjič Dalilo nagal, in je ta zastoj pozvala nadenj Filistejce, ga je začela rotiti pri njegovi ljubezni do nje, naj ji razodene skrivnost svoje moči, češ: »Kako moreš reči, da me ljubiš, ko tvoje srce ni z menoj? Trikrat si se mi zlagal in nočeš mi povedati, v čem je tvoja tako silna moč.« Da bi ljubljena ženska dvomila o resničnosti njegove ljubezni, tega nesrečni junak ni prenesel. Odkril ji je resnico: »Britev ni šla nikdar čez mojo glavo, ker sem nazirejec, to je Bogu od rojstva posvečen. Ako bi se ostrigla moja glava, prelomila obluba mojega posvečenja, bi ponehala tisti hip moja moč, oslabeled bi in bil kakor drugi ljudje.« Dalila je videla, da ji to pot ne laže. Pošlje torej k filistejskim knezom in jim sporoči: »Pridite še enkrat gori, ker zdaj mi je odkril svoje srce.« Prišli so in vzeli seboj denar, ki so ga bili obljubili. Dalila je pa Samsona napravila, da ji je svojo glavo v naročje položil in pri njej zaspal. Spečemu odreže nekaj kodrov njegovih las, potem pa ga pahne od sebe s klicem: »Filistejci nad te, Samson!« Zapeljani junak se vzbudi, kaj mu je ljubica v spanju storila, ne ve, misli, da bo tudi zdaj odgnal Filistejce kakor vselej poprej; toda nadnaravna moč ga je zapustila, njegovi sovražniki planejo nanj, mu iztaknejo oči, zvežejo ga z verigami in vlečejo v ječo. Pač se je še enkrat nad njimi zmaščeval, pri tem pa našel sam svojo smrt. Preden zavije vlak v judejske gore, se vidi na višini na levo muhamedansko znamenje ki velja Arabcem za Samsonov grob; zakaj muhamedanci ga kot preroka časte. Tožen je pogled na vitko palmo, ki raste ob tem grobu, sama daleč naokrog. Svet postaja skalovit, planjava izginja, judejsko gorovje je vsaj pred jesenskim dežjem še mnogo bolj pusto nego naš Kras.

Prijazni tovariš me opozori, da se zdaj več časa ne bo videlo nič zanimivega, in vzame v roko brevir. Z veseljem sem storil po

¹ 16. pogl.

njegovem zgledu in začel opravljati večernice tistega dne in zornice za naslednji dan. O kako mi je šla iz srca lepa himna na čast svetniku-jeruzalemskemu romarju, ki ga sveta Cerkev prav ta dan slavi:

Gentis Polonae gloria,
Clerique splendor nobilis,
Decus lycei, et patriae
Pater, Joannes inclyte.

Urbem petis Jerusalem,
Signata sacro Sanguine
Christi colis vestigia
Rigasque fuis fletibus.

Acerba Christi vulnera,
Haerete nostris cordibus,
Ut cogitemus consequi
Redemptionis pretium.

Ti slava poljskega rodu,
Sijajna čast duhovščine,
Ponos liceja v Krakovu,
O Janez, »pater patriae«!

V Jeruzalem si šel na pot,
Na kraje, ki jih naš Gospod
Sè svojo močil je Krvjo,
Rosilo tvoje je oko.

O bridke rane Kristove,
V srce se naše vtisnite,
Da cena rešne nam Krvji
Zveličanje kdaj zadobi.

Sam bi si ne bil mogel izbrati boljšega patrona, da bi pod njegovim varstvom prvič potoval v Jeruzalem, nego mi ga je Previdnost naklonila: sveti Janez Kentski, Slovan, duhovnik, profesor svete vede, jeruzalemski romar, po rodu in po stanu brat.

Končal sem brevir, ko zakliče sprevednik: Bittir. Zadnja postaja. Kakor orlovo gnezdo čepi vas v skalovju visoko gori nad železniško postajo. Brž se ji vidi, da je morala kdaj biti močna gorska trdnjava. V njej se je doigrala žaloigra izvoljenega ljudstva, ki je zavrglo svojega Boga in ga je zato Bog zavrgel. Pod cesarjem Hadrijanom je zadnjikrat buknil judovski upor. Slavni rabin Akiba, ki je imel pri svojih rojakih toliko veljavo, da se je govorilo o njem: Kar ni bilo razodeto Mozesu, je prejel Akiba od Boga —, ta je slovesno proglasil nekega Simona s priimkom »Bar Kohba«, sin zvezde, za Mesija, ki ima rešiti Izrael rimskega jarma. Tri leta in pol so imele opraviti rimske legije z obupnim fanatizmom pobesnelih Judov. Zadnja je padla trdnjava Bittir. Ž njo je bil poslednji ostanek judovske države razdejan. Na jeruzalemskih razvalinah je sezidal Hadrijan rimsko naselbino, ji dal ime Aelia Capitolina in Judom pod smrtno kaznijo prepovedal stopiti na njena tla.

Tem tolikokrat oskrunjenim, a tako svetim tlom, napojenim s krvjo križanega Boga, se zdaj bližam prvokrat. »Radujem se tega, kar so mi rekli: v hišo Gospodovo pojdemo. Naše noge so že v tvojih preddvorih, Jeruzalem«,¹ — te besede kraljevskega pevca Davida so mi najbolj hodile na misel, ko se je bližal vlak svojemu in mojemu cilju. »Po poti sem večkrat premišljeval,« piše tako lepo rajni Lampe,² »kako mi bode v srcu, ko bodem prvič zrl Jeruzalem.

¹ Ps. 121, 1. 2. — ² Jeruzalemski romar I, 85 nasl.

In nisem si mogel prav reči, ali bodem jokal, ali pel, ali pa molčal. No, povem, kar se mi je dogodilo: jokal sem. Zakril sem svoj obraz v žepni robec, stisnil glavo v plašč in nisem zakrival solz. Ne vem, ali mi je privabilo solze moje veselje, ali nepopisljivo čustvo, da se mi je po tako dolgem pričakovanju izpolnila srčna želja, ali misel na ljubega Gospoda, ki je bil nekdan tukaj, a sedaj ga ni več. Mislim, da se je vse to strinjalo, vendar mé je najbolj v solze silila misel na Zveličarja. Ne sramujem se teh solz, marveč mislim, da jih potoči vsak veren potnik, ki misli na to, kam gre in kaj vidi.«

»Sion,« me vzdrami ljubeznivi spremljevalec, »in zadaj za njim Oljiska gora!« Dva mogočna stolpa zagledam na obzoru proti vzhodu: prvi je zvonik krasne nove katoliške cerkve smrti blažene Device na Sionu, drugi, bolj zadaj, nekoliko na levo, ruski razgledni stolp na Oljiski gori.

Na kolodvoru čaka kavás avstrijskega hospica, polvojaški služabnik, ki ga je rektor poslal. Njemu me izroči dobri pater in se poslovi.

Stopim v voz, vprašam fantastično oblečenega kavása, kako da me je prišel čakati, ko nisem sporočil rektorju dneva, kdaj pridem, pa mi pojasni, da je pričakoval nekega drugega gospoda, ki je napovedal za danes svoj prihod. Imenuje mi ime dobrega prijatelja iz vseučiliških let, ki je res prišel dan pozneje. Drug za drugega nisva vedela, da se v Palestini snideva, pa sva potem večino svete zemlje skupaj prepotovala.

Na poti v hospic mi je kavás že pojasnjeval to in ono zanimivost, mimo katere sem se peljal. Davidov stolp, jafska vrata, francoski hospic, nemški hospic — je kazal in razlagal. Pa srce mi je bilo prepolno in komaj napol sem razložil te zanimivosti skozi rosno meglo v očeh.

Pri damaskovih vratih zavije voz v mesto. Še nekaj korakov, pa obstoji pred avstrijskim hospicem. Kavás me povpraša po imenu, da more javiti, kdo je prišel, ter odhiti po stopnicah navzgor. Grem za njim, pa rektor mi že pride naproti in mi v slovenskem jeziku zakliče prisrčen: »Dobro došli!«

Srce moje, kaj želiš še več? V domovini tvojega Zveličarja bo več časa tvoj dom avstrijska hiša in v njej Slovenec gospodar!

Ravno za obletnico pišem te vrstice in skleniti jih lepše ne znam nego z besedami psalmovimi:¹

Hvali moja duša Gospoda in nikar ne pozabi vseh njegovih dobrot!

¹ Ps. 102, 2.

Andrej Uršič:

Navod za šahovo igro.

(Dalje.)

Kraljevi gambit (od italijanskega dace il gambetto — nogo podstaviti) se sedaj bolj goji kakor pred nekaj leti. Igra se sé sprejetjem in z odklonitvijo (angenommenes — abgelehntes Gambit.)

V sledečih treh partijah podamo sprejeti gambit kraljevega skakača. Partija 25. je Allgaierov gambit (Allgaier je bil rojen na Dunaju 1763; † 1823); partija 26. Kieserickyev gambit (Kiesericky je bil rojen 1806 v Dorpatu; † 1853 v Parizu); partija 27. pa Ricejev gambit (Rice je profesor v Novem Yorku, po rodu Nemeč) — za katerega se šahovci po poklicu zelo zanimajo, namreč zaradi pravilnosti ali nepravilnosti obrane.

Partija 25., igrana v juliju 1903 v M' Gladbachu.

Beli: F. W. Imbusch. Črni: E. Ehlen.

1. e2 — e4	e7 — e5	11. Lc1 × f4	Sg8 — f6
2. f2 — f4	e5 × f4	12. 0 — 0	Lf8 — d6
3. Sg1 — f3	g7 — g5	13. Dd1 — d3	Sb8 — c6
4. h2 — h4	g5 — g4	14. a2 — a3	Ld6 × f4 ??
5. Sf3 — g5	d7 — d5	15. Tf1 × f4	Dd8 — d6
6. e4 × d5	Dd8 × d5	16. h4 — h5 !	Sc6 — e7
7. d2 — d4	h7 — h6	17. Ta1 — f1	Lc8 — f5
8. Sb1 — c3	Dd5 — d8 ??	18. Tf1 × f5	Se7 × f5
9. Sg5 × f7	Ke8 × f7	19. Dd3 × f5	Dd8 × d4 +
10. Lf1 — c4 +	Kf7 — g7	20. Kg1 — h1 in dobi partijo.	

Partija 26.

Beli: Rosanes. Črni: A. Anderssen.

1. e2 — e4	e7 — e5	12. Lb5 × c6	Ke8 — f8
2. f2 — f4	e5 × f4	13. Lc8 × a8	Sh5 — g3
3. Sg1 — f3	g7 — g5	14. Th1 — h2	Lc8 — f5
4. h2 — h4	g5 — g4	15. La8 — d5	Kf8 — g7 !!
5. Sf3 — e5	Sg8 — f6 a)	16. Sb1 — c3	Th8 — e8 +
6. Lf1 — c4	d7 — d5	17. Ke1 — f2	Dd8 — b6
7. e4 × d5	Lf8 — d6	18. Sc3 — a4	Db6 — a6
8. d2 — d4	Sf6 — h5	19. Sa4 — c3 b)	Ld6 — e5
9. Lc4 — b5 +	c7 — c6	20. a2 × a4 c)	Da6 — f1 +
10. d5 × c6	b7 × c6	21. Dd1 × f1	Le5 × d4 +
11. Se5 × c6	Sb8 × c6	22. Lc1 — e3	Te8 × e3 d)

Opazke. a) Ako igra črni d7 — d6 sledi nova varianta; beli nadaljuje 6. Sf7 K × f7; 7. Lc4 × kg6; 8. d2 — d4 itd.; b) navidezno je bolje c2 — c4 nakar sledi Dab × a4; 20. Dd1 — a4, Te8 — e2; Kf2 — g1, Te2 — e1 + in v mat v eni potezi; c) črni napove pri tej

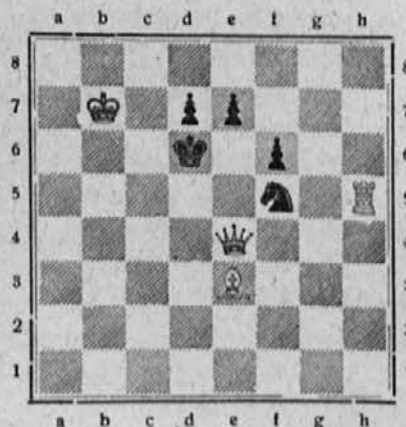
potezi mat v 4 potezah; d) v tem nastavu ne more beli zabraniti matne poteze. Konec partije je naravnost — umetna naloga. Partija sama je ena najlepših, ki jih je igral Anderssen, ni je pa v zbirki G. R. Neumannovi »Anderssens Schachpartien«.

Partija 27., igrana v Cambridge Springs 30. aprila 1904.

Beli: Delmar, Lawrence, Črni: Hodges, Marco,
Napier, Teichmann. Marshall, Pillsbury.

1. e2 — e4	e7 — e5	16. Te5 — e1	Td8 — e8
2. f2 — f4	e5 × f4	17. c3 — c4	Sd5 — b4
3. Sg1 — f3	g7 — g5	18. Lc1 × f4	Sb4 — d3
4. h2 — h4	g5 — g4	19. Te1 — f1	Dd7 × d4 +
5. Sf3 — e5	Sg8 — f6	20. Kg1 — h2	Dd4 × b2
6. Lf1 — c4	d7 — d5	21. Sa3 — b5	Te8 — e2
7. e4 × d5	Lf8 — d6	22. Sb5 × a7 +	Kc8 — b8
8. 0 — 0	Ld6 × e5	23. Sa7 — c6 +	b7 × c6
9. Tf1 — e1	Dd8 — e7	24. Ta1 — b1	Te2 × g2
10. c2 — c3	Lc8 — f5	25. Kh2 — h1	Lf5 — e4
11. d2 — d4	Sb8 — d7	26. Tb1 × b2 +	Tg2 × b2 +
12. Lc4 — b5	0 — 0 — 0	27. Kh1 — g1	Tb2 — g2 +
13. Lb5 × d7	De7 × d7	28. Kg1 — h1	Tg2 — b3 +
14. Te1 × e5	Sf6 × d5	29. Kh1 — h2	Tg3 — h3 +
15. Sb1 — a3	f7 — f6	30. Kh2 — g1	Th3 — h1

Naloga 26. (A. Uršič.)
(Bohemia 1910.)

Mat v 2. potezi.

Naloga 27. (A. Uršič.)
Častno priznanje v Hampstead itd. turnirju 1910.

Mat v 3. potezi.

Rešitev nalog 24. in 25.

Beseda šaljiva izrazi že pol rešitve! Obrni šahovnico za 180°. — Črni je že v nastavi mat, oziroma presedi se od belih k črnim (po šahovnici), tvoje podobe so bele — črni je mat. 25. nalogo rešiš,

ako potegneš turn tako, da obvlada polovica istega osmo vrsto in druga polovica sedmo vrsto. Črni je mat. Današnji nalogi nista težki. Vendar je znani skladatelj g. R. Braune v nalogi 26. nekoliko dvomil, ali se da rešiti v dveh potezah, dočim je pa slavni J. Berger mislil, da ima stransko rešitev! Kaj porečejo naši mladi prijatelji?

Batakovci so ljudožrci na otoku Sumatra. Dasi so malajskega plemena, vendar poznajo vsi moški šahovo igro, ki se primeroma malo razlikuje od naše. Podobe so enake, le pravila so nekaj drugačna. Zdi se, da so Batakovci bili v prejšnjih časih bolj izobraženi — podivjali so gotovo pozneje v dolgem času daleč od drugih ljudi (radi potresov so bežali v hribe in tako podivjali po našem mnenju). »Sumatra-Post« naznanja, da pride champion šaha, Si-narsar, za nekaj mesecev v Evropo sè svojim sorojakom Si-gorang, ki je kristjan, gojenec učiteljišča v Robandjahe, na povabilo g. de Koning iz Djembera — igrat šah z mojstri! Počakajmo — bomo videli in vedeli, kaj bo!

Drobiž.

Kratka naloga. Pred nekaj leti so dobili v nekem razredu gimnazije v Einsiedelnu v Švici tole pismeno nalogo: „Popis občutkov pri hoji na visoko goro.“ Mnogi dijaki so napisali zelo obširne in poetično nadahnjene izlive svojega srca in domišljije. Eden pa je napravil zelo kratko nalogo in dal svojim občutkom duška samo v treh besedah, namreč: „Utinam essem supra! (O da bi bil že zgoraj!) To je bita vsa naloga, ki je pa spravila profesorja in dijake celega razreda v veliko veselost in bila med vsemi najbolje klasificirana.

Originalna kazen. Njujorški „Bell. Journal“ je priobčlil nekoč to-le notico: „Štirje akademiki v Worousta, Wisconsin so si privoščili enkrat tole šalo, da so nekemu farmerju (kmetu) izteknili vrata na dvorišču, jih odnesli in si ž njimi peč kurili. Stvar je prišla na dan in ti štirje navihanci so dobili na izbiro: ali hočejo biti izključeni ali pa se podvreči kazni, ki jim jo bo naložil oškodovani farmer sam. Izbrali so si poslednje. In razkačeni sodnik je diktiral tole kazen: hudodelci morajo sežagati in nacepiti štiri sežnje drv in tako pripravljena polena znositi v hišo

neke uboge vdove v obližju. In da je bila kazen še bolj občutljiva, so morali cepiti drva na prostem med neprestanim produciranjem mestne godbe, ki jo je za to naročil in plačal neki imovit meščan. Na tem smešnem pozorišču se je ves čas kar trlo vse polno meščanstva, ki se je glasno smejala in ploskalo tem štirim junaškim sekačem.“

Zakaj ima februar tako malo dni?

Vsakemu izobraženemu človeku je znano, zakaj ima vsako četrto, tako imenovano prestopno leto 366 dni, torej en dan več kakor navadna leta. Ni pa vsakemu znano, zakaj je ravno mesec februar za toliko prikrajšan, da ima ob navadnih letih le 28, ob prestopnih pa 29 dni, dočim jih imajo njegovi bratje po 30 ali celo 31. — Stvar je precej preprosta. L. 46. pr. Kr. je Julij Cezar po tedanjih astronomičnih računih določil, da naj šteje državljansko leto vedno 365 dni. V tistem času pa so začeli leto z mesecem marcem, tako da je bil februar zadnji mesec v letu. Ker so ostali meseci, kakor dandanes, obsegali 30, oziroma 31 dni, zato je zadnjemu revčku ostal le prikrajšan delež, namreč samo 28 dni. — Ko se je pa po natančnejših astronomičnih računih pokazalo,

da ima leto več, kakor samo 365 dni, namreč še šest ur povrh, je papež Gregor XIII l. 1582. vpeljal regulacijo koledarja. Ta se je izvršila tako, da se je odkazalo vsakemu četrtemu letu 366 dni (kot produkt iz 4×6 ur, ki so se prihranile iz prejšnjih navadnih let). To pa zato, da ne zaostanemo za tekom pravega časa, kakor se to godi Grkom, Rusom in sploh razkolnikom, ki se drže še vedno julijanskega koledarja s 365 dnevi in so zato zaostali v pravem štetju za okoli 14 dni. — Ker je bil pa ravno februar kakor pastorek med meseci prikrajšan, zato se ga ob prestopnem letu usmilimo in mu prepustimo en dan. — Pripomniti pa moramo še, da se tudi v krščanski dobi leto ni pričenjalo vedno z januarjem, ampak včasih o Božiču, včasih zopet o Binkoštih. Šele leta 1563. je določil Karol IX., da se ima leto pričenjati z januarjem. In tako je februar avanziral od zadnjega na drugo mesto ter dobi vsako četrto leto za 1 dan „priboljška.“

Razmerje med zahtevo in dosegljivostjo v našem času ne odgovarja notranji vrednosti življenja in ne zadovolji po novih potrebah hrepenečega človeka. Novodobni človek zahteva mnogo več, kakor more doseči in kot mu je potrebno za tek življenja. V času kritike in napredujoče prosvete se zdi, kakor bi raznovrstni človeški izumi služili le, do sedaj nepoznanim, nekoristnim potrebam. Te pa so predvsem take, da pospešujejo zunanje, od notranje vrednosti oddaljeno življenje. Tako človek skoraj nehoti, a vedno išče novih potreb, ki bi mu pomagale v dosegljivosti njegovih zahtev. Iz ene potrebe pa raste druga za drugo, dokler človek ne odneha od svojih zahtev, ali dokler jih ni prisiljen opustiti. Ako pa tega ne stori, tedaj so njegove misli in težnje zamotane ves čas življenja za katere na tem svetu ni rešenja, kajti kolikor človek več želi, toliko bolj se oddaljuje od notranje vrednosti, ki obstaja v tem, da se razmerje med zahtevo in dosegljivostjo vedno bolj zblizuje. N. Št.

Davki za Friderika I. Res je, da kmalu ne bo stvari, ki bi ne bila obdavčena. A tudi v preteklih časih so morali ljudje semintja plačevati grozne davke, celo davke, ki jih dandanes skoraj ne poznamo. Za Friderika I. so morali Prusi plačevati

letno en dolar, če so hoteli zlato ali srebro v kakršnikoli obliki na svoji obleki nositi. Da je smel kdo lasuljo nositi, je moral plačati pol do tri dolarje na leto. Kdor se je v kočiji vozil, je moral odriniti vsako leto tri dolarje za uporabo dragega tlaka. Če je hotel kdo piti kavo, čaj ali čokolado, si je moral kupiti dovoljenja za to za dva dolarja. Takrat so imeli na Pruskem poleg teh davkov še davek na nogavice, škornje, opanke, klobuke. Najnadležnejši je bil osebni davek, davek, ki ga je moral plačevati tudi kralj. Kralj je dajal za svojo glavo 4000, kraljica le 2000 dolarjev. Tudi vojaštvo je moralo plačevati skupno mesečne doneske. Še celo vsak rokodelski pomočnik je moral plačati pol dolarja.

Drevesa — učitelji. Od dreves se lahko mnogo učimo. Poglejmo za danes, kaj nas učijo: lipa, hrast, jablana in vrba-žalujka.

Lipa ima svojo šolo v sredi vasi, pa šumi in uči:

„Delaj pridno kot čebela
v zorni že mladosti!
Zbiraj cvetnega medu,
vzvišenih kreposti!“

Drugi učitelj je stari hrast ob robu zelenega gozda. Mnogo viharjev je že prestal, mnogo zla poizkusil, a streti se ni dal. Modro govori izkušeni starina:

„Trdno stoj v življenja boju
na temelju kreposti!
Ne vdaj viharju se skušnjav,
kljubuj jim v vsej srčnosti!“

Lepa jesen je, polna mehkebe in melanholije. Solnce boža kakor v slovo sè svojo nežno, ne več vročo gorkoto zemljo in vse, kar je na njej. Listje polagoma rumeni in odpada z drevja ter postilja tla po vrtovih. V sredi te jesenske lepote stoji na vrtu jablana, polna lepega sadja pa šušti v jesenskem vetru nekako zadovoljna sama sè seboj in uči:

„Naj življenja ti jesen
obilen sad rodi,
da sodnik te praznih rok
pri sodbi ne dobi!“

Glej, tam na grobišču, kjer vlada mir in pokoj, nemoten od sveta, se sklanja vrba-žalujka tako ljubeče nad grobovi, kakor mati nad zibeljko otrokovo. Šumi komaj slišno v rahlem vetru, kakor bi

pela svojim varovancem v gomilah uspa-
vanko, a obenem tudi živim nauk:

„Kmalu bodo veje moje
senčile grob tvoj.
Živi vrlo in pošteno,
da ti sladek bo pokoj!“

Lep je gozd, tempelj nepokvarjene na-
rave. Tu kaže narava svoje čare iz rast-
linstva in živalstva. To lepo razstavo
poživljajo ptičji pevski zbori in vmes
šumi v lepi harmoniji drevje vse povprek,
kakor bi nas hotelo buditi k vsemu le-
pemu in blagemu, kakor bi hotelo vsako
drevo reči:

„Glej iz zemlje rodnih tal
hrepnimo gori.
Dvigaj za nesmrtnimi
tudi ti se vzori!“

Čudni običaji. Stare kronike so nam
ohranile poročila o čudnih, dostikrat smeš-
nih običajih. Tako je vladal v prošlih
časih v nekaterih nemških mestih običaj,
da so napravili mesarji ob posebnih slav-
nostnih prilikah ogromne klobase in jih
v izprevodih nosili po mestnih ulicah. V
Königsbergu na Pruskem so napravili
tako klobaso za novo leto, jo ta dan okoli
nosili in podarili slednjič pekovskim po-
močnikom. L. 1558. je nosilo 48 oseb 198
komolcev dolgo klobaso po Königsbergu;
l. 1583. so napravili 596 komolcev dolgo
klobaso; tehtala je 434 funtov in 91 oseb
jo je neslo po mestu. Mesarski pomočniki,
ki so dragoceno breme nosili, so bili vsi
čedno opravljeni z običajnim belim jo-
pičem povrhu. Prvi je imel prvi konec
klobase nekaterikrat ovit okoli vratu, za
njim so korakali v enakih razdaljah drugi
s klobaso na ramah, in zadnji je imel
zopet zadnji konec klobase ovit okoli
vratu. Kronist poroča dalje: „Takih klobas
ne delajo vsako leto, ker preveč stanejo
in za tujce, ki tega niso videli, je to na-
ravnost neverjetno in mislijo, da je laž,
ko je vendar čista resnica.“ Ta zabava s
klobaso pa se je tekom časa še bolj raz-
vila. Po presledku 18 let so l. 1601. mesarji
v Königsbergu zopet napravili ogromno,
1005 komolcev dolgo klobaso in jo nesli
v izprevodu do vojvodskega gradu. Najprej
so šli trobentači in piskači, nato vodnik
celega izprevoda v krasni opravi in sè
zastavo v roki. Za njim so nesli 103 me-

sarski pomočniki dotično klobaso. Ob obeh
straneh klobase so šli zopet drugi organi,
ki so skrbeli za to, da se klobasi ni pri-
petilo kaj žalega. Prišedši na vojvodov
dvor so odrezali od te klobase 130 kom-
olcev in jih podarili vojvodu. Tehtala
pa je cela klobasa 885 funtov in je stala
412 dolarjev. K tej klobasi so spekli peki
8 ogromnih štruc in 16 velikanskih ko-
lačev, kar je tedaj stalo 43 dolarjev in 3
groše. V mestu Zittau so imeli l. 1726. me-
sarski pomočniki na pustni torek izprevod
s 625 komolcev dolgo klobaso pečenico
(Bratwurst). Ko so prišli l. 1613. skoraj
vsi avstrijski principi v važnih zadevah k
cesarju Matiji, je priredil cesar njim na
čast krasno viteško igro, med katero so
dunajski mesarji predstavljali kmetiško
ženitovanje, in pri tem je prišlo na pozo-
rišče 20 mož z 999 komolcev dolgo klo-
baso. — Enak običaj je vladal v starih
časih tudi v drugih mestih, n. pr. v Nürn-
bergu, kjer so dobili mesarji mogočnega
protektorja v cesarju Karlu IV.

Enorog-nosorog v pravljici. Marsi-
kateri dijak je že kje videl podobo čudnega
konja z ravnim ostrim rogom na glavi. To je
enorog, ki ga večkrat srečamo v pravljicah.
Omenjajo ga že Aristotel, Plinij in Elijan, ne
da bi ga bili sami videli. V novejšem času se
je skušalo dokazati bivanje take čudne živali,
ki bi imela stik z enorogom v pravljicah in
legendah. Razni potovavci, ki so preiskovali
Afriko od kapa proti severu ali skušali iz
Nubije prodreti v osrčje Afrike, n. pr. Katte,
Rüppel, Fresnel, v. Müller, so v resnici nale-
teli v dotičnih pokrajinah na iste ali podobne
pravljice o tej živali in dobili tudi različne
podobe izklesane na skalnatih stenah itd.
Mnogi so mislili v prejšnjem času, da je iz
anatomičnih razlogov težko si misliti tako žival
z enim samim rogom. Seveda konja z enim
rogom res gotovo ni in ga bržčas nikdar ni
bilo, a kaka gotova žival je pa vendar morala
dati povod tem pravljicam o enorogu, in ta
žival, tako stavljena v bajki in legendi, ni
nihče drugi, kot okorni debelokožec — beli
afriški nosorog.

Beli nosorog je za slonom največja v
Afriki živeča žival. V zadnjih letih se je do-
mnevalo, da je popolnoma izumrl; lansko leto
(1908) pa je angleški major Powell-Cotton
naletel med gorenjim Nilom in Tschadskim
jezerom na celo čredo teh izrednih živali in

opazoval njih kretanje. Pravzaprav ta nosorog ni bel, ampak siv, ali v solnčnem svitu se vidi skoraj bel. Dokaj je večji od navadnega afrikanskega nosoroga, visok je do 220 m. Hrani se izključno z zelišči in travo; skoraj celi dan prespi v senci in je sploh silno zavajen. V tem se loči od svojega strica, navadnega nosoroga, ki zna tudi divji biti, če hoče. Kakor navadni afrikanski nosorog ima tudi on pravzaprav dva rogova, in prednji je dokaj večji in močnejši od zadnjega. Od zadnjega roga je ostal takorekoč le nekaj rudiment, včasih ga pa sploh manjka, dočim je sprednji silno dolg, 150 m in še več; odtod ime enorog.

Belega nosoroga je lahko ujeti, ker silno slabo vidi; na pretečo nevarnost ga opozarja le neki ptič „buphaga“ s svojim frfotanjem. Tega seveda ne dela toliko iz kake prijaznosti ali vljudnosti kot iz sebičnih nagibov: najraznovrstnejša golazen, ki silno muči neokretno žival, je namreč izborna piča za tega ptiča; zato vedno sedi na lrbtu nosorogovem in zleti če se kdo približa, odtod to prijateljstvo med nosorogom in buphago. Samice ženo svoje mladiče pred seboj in jih sujejo s svojim dolgim rogom, da jim s tem kažejo pravo smer.

Rog se rabi za izdelovanje držajev pri mečih, zlasti pa izdelujejo Afrikanci iz nosorogovega roga čaše in skledice, ki imajo baje to lastnost, da nekako zašumi v njih, če se vlije vanje otrovana tekočina.

Kolikor se ve, je prvi, ki omenja enoroga, zdravnik Ktesias okoli leta 410. pr. Kr. Že on poroča, da se iz njegovega roga izdelujejo čaše, ki imajo to lastnost, da varujejo pred epilepsijo (božjastjo) in strupom, ako se pije voda ali vino iz njih. Ta prazna vera se je ohranila skozi vsa poznejša stoletja in na francoskem dvoru, v katerem je nekaj bival „solnčni kralj“, so prav do revolucije živeli v tem prepričanju. Kaj čuda, da so bile take čaše in čašice iz roga belega nosoroga silno dragocene, in da so pravilice tudi žival samo odele s plaščem čudežnosti. Tako je nastala legenda o enorogu, ki se da vloviti le premeteni devici; tako je nastal heraldični enorog: konj z dolgim in ostrim rogom. Na dvorih, kjer je moralo vse biti renesančno, so imeli „pobožno“ navado, vsake jedi se dotakniti s tako posodico, da se zavarujejo pred za-

strupljenjem in prav do konca 18. stoletja so se dobivali v lekarnah kosci nosorogovega roga kot sredstvo proti vsem mogočim boleznim.

Guillotina. 31. maja leta 1791. se je odločil francoski narodni zbor za smrtno kazen. Zanimivo je, da so bili med možmi, ki so se najbolj ustavljali temu predlogu, Robespierre, Dupont in Marat. Prvi je med drugim dejal: „Človeka usmrtiti se pravi, zabaaniti mu povrnitev k čednosti, preprečiti spravo, pokoro, kesanje. Kjer mučijo ljudi s preveliko ostrojtjo, je to znamenje, da tam še ni v veljavi človeško dostojanstvo, da ne uživajo državljani svoje veljave, je to dokaz, da gospoduje postavodajavec sužnjem, ki jih more samovoljno, nečloveško mučiti.“ Dupont je zatrjeval, da ne misli na rešitev tega ali onega zločinca, marveč, da hoče ljudi poučiti, kako treba ceniti človeško življenje. Marat, urednik „Ljudskega prijatelja“, je v zvezde koval Robespierrea in Duporta v svojem listu vsled teh nujnih človekoljubnih besed. Ko bi bili ti ljudje ostali par let poznejše istih nazorov!

Dne 3. junija je bilo določeno obglavljenje. Obešanje, ki se ga je ljudstvo, to je pariška poulična druhal v svoji razdraženosti tolikokrat poslužila (à la lanterne!), so opustili kot sramoten spomin ljudske podivjanosti. Priprava, ki se je je moral posluževati rabelji, ni povzročala hudih in dolgotrajnih bolečin. Imenovali so jo po dr. Guillotinu, ki je oblastem nasvetoval njeno uporabo, guillotino. Izumil je pa ni dr. Guillotin, marveč dr. Louis, in po načrtih dr. Louisa jo je sestavil nemški mehanik Schmitt. Njeno prvotno ime je bilo Louissette ali Louison. Da so jo tako hitro splošno začeli nazivati „guillotine“, je bila najbrž vzrok pesem, ki se je v onih nemirnih dneh tolikrat slišala in se je pričevala:

Monsieur Guillotin,
Ce grand médecin
Que l'amour du prochain
Occupe sans fin itd.

Guillotin jo je nasvetoval kot član narodnega zbora že leta 1789. Prvi, ki mu je vzela dne 25. aprila 1792 guillotine življenje, je bil ropar Pelletier; svoje pravo delo — usmrčenje političnih žrtev — pa je pričela 21. avgusta z obglavljenjem Collenona d'Angremonta.

Julija Štor, Ljubljana

Prešernova ulica št. 5.

Največja zaloga čevljev

za gospode, dame in otroke. — Sporini čevlji iz najbolj
slovitih tovarn. — Pravi gaiseraki goraki čevlji. |||||

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavlnega odbora za slihanje nove
cerkve v Šmihelu pri Zalemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, krásno in umetno v gotskem
slogu izdelanih, v splošno zadovoljnost in po zmerni ceni ter je zato v svoji
stroki vreden najboljšega priporočila.

Za stavlni odbor:

V Šmihelu, 12. avg. 1909.

Francišek Gabrček, župni upravitelj.

:: Domača tvrdka! ::

Gričar & Mejač

Ljubljana, Prešernova ul. 9

Najstarejša in največja
trgovina s izgotovljeno obleko.

Velika zaloga srajc, ovrtnikov
in kravati za gospode.

— Dostrovali vsiki in frakci za razpisno. —

Priporočava se proč delavčički v naro-
čilu za izvršitev raznovrstne

duhovniške obleke

iz zanjčeno dobrega in trpežnega blaga
resne kakovosti, katerega imava prav
mnoško v zalogi. Postreževa na želje z
vzorci ter sva v skladu vsled nakupovanja
v množinah in obširne trgovine postreči z
letalno dobrim blagom in natasčeno iz-
vršitvijo po najnižji ceni.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečka, gospe in dečlice po
največjem kroju in lepih vzorcih.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo

bogato zalogo šolskih in pisarniških potrebščin,

kakor: raznovrstni papir, zvezke, nožice, razne zapisnike, ko-
pirne knjige, šolske in pisarniške mape, pisala, radirke, črnilo,
gumi, tintnike, ravnila, trikote, šestila, barve, čopiče ter
raznovrstne razglednice in devocionalije.